

Het nieuwe economische wereldrijk gebruikt slaven om de eigen leiders te verrijken

De kloof tussen rijk en arm is de laatste dertig jaar alleen maar toegenomen, ook al wordt het tegendeel gesuggereerd. De rijkdom zit vooral bij grote Amerikaanse bedrijven - bij de corporatocracy, de machthebbers in een wereldrijk dat berust op economische macht.

door John Perkins

De afgelopen drieduizend jaar zijn legers uitgezwermd over Azië, Europa, het Midden-Oosten, Noord-Afrika en Latijns-Amerika om grote rijken te stichten. Zij dwongen de volkeren die zij onderwierpen om grote steden, paleizen en monumenten voor de leiders van de rijken te bouwen, en om de religies, gebruiken en talen van de veroveraars over te nemen.

Maar na de Tweede Wereldoorlog is er iets heel nieuws gebeurd: er is een wereld rijk tot stand gebracht langs economische weg, waarbij de strijd krachten zich afzijdig houden, om slechts in het uiterste geval in te grijpen.

Dit nieuwe rijk, waarvan het hoofdkwartier is gevestigd in de Verenigde Staten, is het eerste echte wereldrijk uit de wereldgeschiedenis. Met zijn subtiele optreden heeft het de Romeinse centurions, de Spaanse conquistadores en alle andere imperialistische legers voor gek gezet. Anders dan de vroegere rijken heeft deze eigentijdse versie de onderworpenen weten te overreden - in plaats van te dwingen - om alle belangrijke aspecten van zijn cultuur over te nemen. Nu, aan het begin van het derde millennium, is de taal van dat rijk de wereldtaal van handel en diplomatie, en reiken de tentakels van zijn beeldende kunst, literatuur, films, muziek, geneeskunde, natuurwetenschappen en communicatie tot in de verste uithoeken van de planeet.

Het Amerikaanse imperium wordt niet geregeerd door een koning of een keizer, niet door één persoon of familie. Het wordt geregeerd door een groep mannen die het voor het zeggen hebben in multinationals en banken, en via hen in de overheden van de Verenigde Staten en vele andere landen. Deze lieden pendelen veelal tussen de hoogste niveaus van de ondernemingen, de banken en de overheden heen en weer. Onder hen staat een piramide van ondergeschikten, met een miljardenbevolking van arbeiders die zwoegen om het merendeel van de rijkdommen van de aarde naar de schatkisten van de ondernemingen te sluizen - mensen die toekomstige onderzoekers 'slaven' zullen noemen.

Karakteristiek voor het moderne wereldrijk is de bedrieglijke schijn. De meeste mensen in de hogere regionen van de piramide zijn zich er niet van bewust dat zij een wereldrijk dienen. Zij werken voor organisaties als de Wereldbank of het Amerikaanse Bureau voor Internationale Ontwikkeling, en voor bedrijven als General Electric, Exxon, General Motors, Wal-Mart en Nike. Zij leren dat de samenleving altijd baat heeft bij industrialisatie en economische ontwikkeling, en dat hun organisaties bijdragen aan de verlichting van lijden en armoede, dat ze banen scheppen en de vrede en de stabiliteit in de wereld bevorderen. Zij zijn zich er merendeels niet van bewust dat ze in feite een nieuwe vorm van slavernij verbreiden, die ellende aanricht en een sfeer kweekt die het wereldwijd optreden van terroristische bewegingen in de hand werkt. In hun gelederen staan cohortenjuristen, economen en psychologen klaar om hen ervan te overtuigen dat het bestel dat zij hebben opgebouwd

het meest democratische, rechtvaardige en barmhartige is dat de wereld ooit heeft gekend, en dat het bovendien nauwelijks meer voor verbetering vatbaar is.

In tegenstelling tot de soldaten van vroegere wereldrijken draagt de voorhoede van nu geen uniformen of wapens. Zij wordt niet zozeer gedreven door geloofsijver of patriottisme als wel door de overtuiging dat zij de zegeningen van de vooruitgang over heel de planeet verspreidt.

De feiten over de moderne wereld weerspreken deze overtuiging. De statistieken van na de Tweede Wereldoorlog laten duidelijk zien dat de industrialisatie en economische ontwikkeling in vele derdewereldlanden alleen maar een handvol van de rijkste families – en de topmensen van de corporatocracy, de heerschappij van de grote ondernemers – in die landen goede is gekomen, terwijl de meeste mensen het slechter hebben gekregen. De verhouding tussen het inkomen van het vijfde deel van de wereldbevolking in de rijkste landen en dat van het vijfde deel in de armste landen is verschoven van 30 tegen 1 in 1960 naar 74 tegen 1 in 1995. Dat logenstraft de beweringen van organisaties als de Wereldbank en vertegenwoordigers van commerciële conglomeraten als zou in die periode de kloof tussen rijk en arm zijn geslonken. Op 11 september 2001, de dag waarop in de Verenigde Staten 3.000 mensen door terroristische aanslagen jammerlijk om het leven kwamen, zijn in de Derde Wereld 24.000 mensengestorven van de honger – zoals gemiddeld dagelijks gebeurt, het hele jaar door. Naar schatting sterven dagelijks 30.000 kinderen aan behandelbare ziekten, enkel doordat het heersende bestel niet bereid is de benodigde geneesmiddelen te verschaffen.

Iedereen die in de jaren zeventig steden in de Derde Wereld heeft bezocht, en dertig jaar later nogmaals – en dan niet als toerist, maar als een waarnemer die ook de buurten verkent die in de reisgidsen worden ontraden –, weet dat de laatste decennia van het tweede millennium noch barmhartig noch egalitair waren.

De grote steden van Afrika, Azië, Latijns-Amerika en grote delen van het Midden-Oosten getuigen van het succes – en van de meedogenloosheid – van de bouwers van het imperium. Adembenemende wolkenkrabbers, heren huizen en luxe flats contrasteren er met miserabele achterbuurten. De eerstgenoemde zijn er voor de ridders van het rijk, de laatste voor hun per contract geworven dienaren en slaven.

Slavernij is een hard woord. Directeuren van bedrijven nemen het niet in de mond, en je vindt het evenmin in de verslagen van internationale ontwikkelingsorganisaties. Toch is het, zoals ik heb uiteengezet in mijn Confessions of an economic hit man, volkomen toepasselijk:

'Tegenwoordig reizen mannen en vrouwen naar Thailand, de Filippijnen, Botswana, Bolivia en ieder ander land waar ze mensen denken te vinden die wanhopig op zoek zijn naar werk. Ze gaan daarheen met het uitdrukkelijke doel misbruik te maken van mensen die er ellendig aan toe zijn – mensen wier kinderen ernstig ondervoed zijn of zelfs verhongeren, mensen die in sloppenwijken wonen en die iedere hoop op een beter leven hebben laten varen, mensen die zelfs niet meer dromen van een nieuwe dag. Die mannen en vrouwen verlaten hun comfortabele kantoren in Manhattan of San Francisco of Chicago, steken in luxueuze straalvliegtuigen bliksemsnel werelddelen en oceanen over, nemen hun intrek in de beste hotels en gaan eten in de chicste restaurants die het land te bieden heeft. En dan gaan zij op zoek naar radeloze mensen.

'Er zijn nog altijd slavenhandelaren. Zij rekruteren eenvoudigweg radeloze mensen en bouwen een fabriek om de jasjes, jeans,

tennisschoenen, auto- of computeronderdelen en duizenden andere artikelen te maken die zij kunnen verkopen waar ze maar willen. Misschien worden zij zelfs liever niet zelf eigenaar van die fabrieken, maar nemen ze een plaatselijke ondernemer in dienst om al het vuile werk voor hen op te knappen.'

Voor de mensen die het uitbuit, is dit moderne wereldrijk niet zachtzinnig, maar het is buitengewoon genereus voor wie aan de top van zijn socio-economische piramide staat. Van de 100 grootste economieën ter wereld zijn er 52 bedrijven, geen landen; 47 daarvan zijn Amerikaanse bedrijven. Zij hebben 25 procent van de rijkdommen van de wereld weten te sluizen naar 5 procent van de wereldbevolking – de Verenigde Staten. Minder dan 1 procent van die bevolking – de mensen aan de top van de piramide – bezit een groter deel van de Amerikaanse economische middelen dan de onderste 90 procent. In 2003 was het salaris van de gemiddelde president-directeur driehonderd maal zo hoog als dat van zijn gemiddelde employé. Het aandeel van de Amerikaanse belastinginkomsten dat door bedrijven wordt betaald, is gedaald van ongeveer 33 procent in de jaren veertig van de twintigste eeuw tot 15 procent in 2000. De mensen die de corporatocracy vormen, hebben zich letterlijk als rovers gedragen. Tijdens de Tweede Wereldoorlog was het hoogste belastingtarief 91 procent. Onder Kennedy en Johnson is dat gedaald tot 70 procent. Reagan maakte er 50 procent van, en in 1986 steunde een coalitie van Republikeinen en Democraten een nieuwe 'belastingherzieningswet', die het hoogste tarief verlaagde tot 28 procent, en dat is het nog steeds.

De grondslagen van dit Amerikaanse wereldrijk zijn gelegd in de jaren veertig van de negentiende eeuw, toen de leer van de Manifest Destiny (klaarblijkelijke beschikking) populair werd – de idee dat de verovering van Noord-Amerika door God beschikt was, en dat God, en niet de mens, de ondergang van de Indianen, de wouden en de bizonen had bevolen, evenals het droogleggen van moerassen en het kanaliseren van rivieren, en de ontwikkeling van een economie die berust op aanhoudende exploitatie van arbeidskrachten en bodemschatten. Eind negentiende, begin twintigste eeuw werd het concept van de Manifest Destiny gehanteerd ter rechtvaardiging van VS-invasies in landen in Midden- en Zuid-Amerika die weigerden het VS-beleid te steunen.

De drievoudige schok van de twee wereldoorlogen en de Depressie heeft Amerika gestijfd in zijn stellige voornemen om zich te verdedigen en zijn invloedssfeer uit te breiden. De presidenten Taft, Wilson en Franklin Roosevelt hebben op basis van een aangepaste versie van de Manifest Destiny de pan-Amerikaanse activiteiten van Washington tot aan het einde van de Tweede Wereldoorlog voortgezet. Daarna heeft een hele reeks presidenten zich op dit beginsel beroepen in de strijd tegen het communisme in oorden als Vietnam, Iran en Indonesië. Toen kwamen 11/9, Afghanistan en Irak.

Maar al gaat de filosofische rechtvaardiging van een vorm van expansionisme die is uitgelopen op het eerste echte wereldrijk dan anderhalve eeuw terug, op de Manifest Destiny, de middelen om dat resultaat ook werkelijk tot stand te brengen worden geleverd door de moderne onderneming – een fenomeen dat zijn succes voor een groot deel dankt aanzijn informele bondgenootschap met de overheid en de grote banken. Dat bondgenootschap is gedurig sterker geworden in de decennia sinds de jaren vijftig, toen president Eisenhower voor het eerst waarschuwde voor het militair-industrieel complex. De corporatocracy die dit mogelijk heeft gemaakt, is geen samenzwering in de klassieke zin van het woord. Zij bestaat niet uit een groepje mensen dat regelmatig in het geheim bijeenkomt om staatsgrepen te beramen of toekomstplannen te

formuleren. Het is meer iets als het verbond tussen de plantagehouders in het Amerikaanse Zuiden van voor de Burgeroorlog. Net als die zuidelijke aristocraten, die wisten wat zij te doen hadden om hun wijze van leven en zakendoen te beschermen, en die het daarover eens waren zonder erover te hoeven vergaderen, hebbende leden van de huidige corporatocracy financiële, politieke en maatschappelijke belangen gemeen die hun optreden dicteren. Zij hoeven daarvoor geen conferenties te houden of expliciete plannen te formuleren.

Het welslagen van de corporatocracy, en dus van het imperium, berust goeddeels op het feit dat het publiek en de rechters zakelijke praktijken accepteren die in een ander tijdperk als misdadig zouden zijn beschouwd. Wetten die ooit grote, monopolistische ondernemingen dwongen belangen af te stoten, zijn recent ongedaan gemaakt.

Aardoliemaatschappijen, mediagiganten, detailhandelaren en zelfs restaurantketens hebben in zo'n duizelingwekkend tempo hun krachten gebundeld dat het praktisch niet bij te houden is. Tegelijkertijd hebben de eigenaars – en een paar eigenaressen – van deze ondernemingen stevig voet aan de grond gekregen bij de overheid en de banken. Juist de mensen die zijn aangesteld om toezicht te houden op de industrie, zijn maar al te vaak afkomstig van hoge posities in diezelfde industrie, en rekenen er doorgaans op na afloop van hun werk voor de overheid weer naar die industrie te zullen terugkeren. Je hoeft geen politicoloog te zijn om te snappen dat zo'n bestel wemelt van de potentiële belangenconflicten, dat het ondemocratisch is, en in hoge mate vatbaar voormisbruik en corruptie.

Dit wereldrijk mag dan onschuldig zijn begonnen, voortkomend uit de verwarring van de twee wereldoorlogen en de Depressie, in de tweede helft van de twintigste eeuw is het weloverwogen uitgebreid. De corporatocracy heeft consequent het internationale bankwezen, de wetten van vele landen (waaronder de Verenigde Staten) en multinationale handelsovereenkomsten zodanig gestalte gegeven dat de big business erdoor wordt gestimuleerd en versterkt, terwijl alle anderen, vooral zij die een gevaar vormen voor de corporatocracy, rechten kwijtraken (voorbeeld: het aandeel van de Amerikaanse beroepsbevolking dat lid is van een vakbond is gedaald van 26 procent in 1953 naar 14 procent in 2000). Bovendien heeft men zich eendrachtig beijverd om mensen en regeringen over heel de aardbol ervan te overtuigen dat privatisering het openbaar belang dient en dat directeurs van ondernemingen – wier eerste verantwoordelijkheid het verrijken van hun aandeelhouders is – betere rentmeesters van het openbaar belang zouden zijn dan ambtenaren. Miljarden dollars zijn uitgegeven om deze privatiseringscampagne – die in wezen het imperium dient – te doen slagen.

De geschiedenis houdt ons voor dat grote rijken altijd ten onder gaan. In hun tomeloze streven naar macht verwoesten ze culturen, levens en het milieu, en bezwijken daarna zelf. Op den duur kan geen land of combinatie van landen gedijen door andere uit te buiten. Het Amerikaanse Rijk – het eerste dat de hele aardbol omspant – zal daarop geen uitzondering zijn. Het heeft geleid tot een wereld waarin weinigen in weelde baden en de meerderheid verdrinkt in armoede, vervuiling en geweld.

Ook dit rijk zal ten onder gaan. Maar dat is niet het einde van het verhaal. Uiteindelijk zal de plaats van dit rijk worden ingenomen door een ander rijk, onder leiding van de Chinezen, van een coalitie van Arabische staten... de mogelijkheden zijn duizelingwekkend, maar aanlokkelijk zijn ze niet.

Maar er is nóg een mogelijkheid. Net zoals het tijdperk na de Tweede

Wereldoorlog getuige is geweest van een nieuwe creatie - een wereldwijdrijk dat niet met behulp van legers maar met economische middelen is gevormd - zo is nu het moment aangebroken voor een tweede verschijnsel. Wij hebben de gelegenheid om de droom te verwezenlijken die de Amerikaanse grondleggers, de Founding Fathers, voor ogen stond.

Amerikanen geloven in de beginselen uit de Onafhankelijkheidsverklaring, dat alle mensen recht hebben op leven, vrijheid en streven naar geluk. Je kunt zonder meer stellen dat heel de planeet aan de grondslagen van de Verenigde Staten heeft bijgedragen. Nu is de tijd gekomen om die grondslagen over heel de planeet uit te breiden.

Nu is de tijd gekomen om de hulpbronnen waarmee het imperium is uitgebouwd, te gebruiken om de belangen van mensen in de hele wereld te dienen. De Wereldbank en zijn zusterorganisaties, de multinationals en de overheidsinstellingen hebben in de afgelopen vijftig jaar transport-, communicatie-, financiële en technologische netwerken opgebouwd, die nu kunnen worden ingezet om verpauperde volkeren - de volkeren die de Amerikanen tot slaven hebben gemaakt - te helpen een infrastructuur te scheppen die hen in staat zal stellen een gezond en waardig leven te leiden.

In plaats van projecten op te zetten die het kleine groepje aan de top van de piramide rijker en rijker maken, kunnen deze instellingen hunmiddelen in projecten steken om de 24.000 mensen die dagelijks van de honger sterven, te eten te geven.

De meeste Amerikanen denken dat buitenlandse hulp altruïstisch is. Zij schrikken wanneer ze horen dat het leeuwendeel van dergelijke 'hulp' de rijkdom en de macht van de corporatocracy vergroot. Het wordt de grote taak van de eenentwintigste eeuw om het Amerikaanse volk op de hoogte te stellen van de waarheid achter het Rijk, en het ertoe aan te zetten dit procesongedaan te maken.

Per slot van rekening ligt de veiligheid van de komende generaties niet in de handen van de bewakers op onze luchthavens en aan onze grenzen, of van de jonge mannen en vrouwen die in verre landen in het leger dienen; nee, zij moet het hebben van onze toewijding aan de beginselen die dit land tot stand hebben gebracht, en van ons vaste voornemen om die beginselen te laten gelden voor alle mensen ter wereld.

Bron: NRC Handelsblad, 25 maart 2006, Opinie & Debat, p15

Over de auteur: John Perkins, econoom die zichzelf een voormalig 'economische huurmoordenaar' noemt. Als consultant adviseerde hij landen zich diep in de schulden te steken voor ontwikkelingsprojecten (uitgevoerd door bedrijven als Haliburton en Bechtel), met als doel die landen via schulden afhankelijk te maken van Amerikaans kapitaal. Hij schreef 'Confessions of an Economic Hit Man', dat binnenkort in Nederlandse vertaling verschijnt.